

Sisällys

Alkusanat.....	7
----------------	---

Ensimmäinen osa

Mitä kielikasvatus on?

Kielikasvatuksen määrittelyä.....	12
Kielikasvatuksen perusta.....	24
Kielikasvatusta luonnehtivia elementtejä.....	40
Kielikasvatus – koko koulun tehtävä.....	83
Vinkkejä ja tehtäviä 1.....	85

Toinen osa

Kielen opettaminen, opiskelu ja oppiminen

Mitä kielitaito on?.....	92
Miten kieliä opitaan?.....	105
Opetuksen suunnittelu.....	115
Kielenopiskelutaidot.....	136
Vuorovaikutustaidot.....	150

Taito tulkita tekstejä: kuullun ymmärtäminen.....	168
Taito tulkita tekstejä: luetun ymmärtäminen.....	178
Taito tuottaa tekstejä: puhuminen.....	188
Taito tuottaa tekstejä: kirjoittaminen.....	196
Sanaston oppiminen ja opettaminen.....	211
Kieliopin oppiminen ja opettaminen.....	222
Kielitaidon arviointi.....	234
Kielikasvatuksen tulevaisuus – tekoälyä ja käännöskoneita?.....	248
Vinkkejä ja tehtäviä 2.....	254
 Lähteet.....	 265
Kirjoittaja.....	285

Alkusanat

Olen työskennellyt kielen, sen opettamisen ja oppimisen parissa 30 vuotta. Koko työuraani on leimannut ajatus kielestä ihmisen olemuksen olennaisena osa, ja siksi kielikasvatus-termi on sopinut hyvin kuvaamaan ajatteluani. Tämän kirjan kirjoittaminen on ollut ajatuksissani pitkään, sillä olen kaivannut tärkeäksi kokemastani ilmiöstä kokoavaa, ilmiön perustaa kartoittavaa ja ilmiötä määrittelevää teosta.

Vaikka kirjan kannessa on vain minun nimeni, tämä kirja ei ole millään muotoa yksinomaan minun tuotokseni. Kirja on läpeensä dialoginen, ja sen syntyyn ovat vaikuttaneet tuhannet ihmiset. Minulla on ollut ilo ja kunnia saada kohdata satoja kollegoja eri työyhteisöissä ja koulutustilaisuuksissa, olla yhtenä tienviüttana sadoille opettajaksi opiskeleville sekä seurata ja tukea tuhansien peruskoululaisten ja lukiolaisten kasvua. Lisäksi olen käynyt dialogia satojen ihmisen kanssa heidän tietämättään lukiessani heidän artikkeleitaan ja kirjojaan.

Kielikasvatuksen perusteet on näiden dialogisten kohtaamisten pohjalta syntynyt jäsenitys siitä, miten itse ymmärrän kielikasvatuksen. Kirja ei ole eikä sen ole tarkoitus olla totuus kielikasvatuksesta vaan yritys ymmärtää ja jäsentää ilmiön taustaa ja olemusta. Raapaisen useimpia kirjassa käsiteltäviä aiheita vain pinnalta, sillä tavoitteeni on ollut luoda tiivis ja helppolukuinen mutta samalla yhtenäinen kuvaus siitä, mitä kaikkea kielikasvatus on. Lähes kai-

kista kirjassa käsiteltävistä aiheista voisi kirjoittaa ja on kirjoitettu-kin omia kirjoja. Toivon, että runsas lähdeluettelo auttaa sinua syventymään itseäsi kiinnostaviin aiheisiin.

Kirja koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa esitän kielikasvatukselle määritelmää sekä tarkastelen ilmiön perustana olevia käsityksiä ja ilmiötä luonnehtivia elementtejä. Toisessa osassa sovellan kielikasvatusta käytäntöön nivomalla teoreettista perustaa arkisiin opetustilanteisiin. Kielikasvatus on kokonaisvaltainen ilmiö, eikä kielenopetuksen ja -oppimisen jakaminen osa-alueisiin tee sille oikeutta. Toisaalta kokonaisuutta on usein helpompi lähestyä yksityiskohtien kautta. Tässä kirjassa näkökulmani kielenopettamiseen ja -opiskeluun pohjautuu ennen kaikkea valtakunnallisiin opetus-suunnitelmaperusteisiin, sillä ne ohjaavat suomalaista kielikasvatusta varhaiskasvatuksesta ylioppilastutkintoon.

Tällaisen urakan loppuvaiheessa on kiitosten aika. Tuhansien nimien listaaminen ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista, ja siksi haluan kiittää yhteisesti kaikkia kielikasvatusajatteluuni vaikuttaneita ihmisiä. Sinä olet yksi heistä. Kiitos.

Kiitos myös Santalahti-kustannukselle, joka teki tästä kirjasta mahdollisen. Yhteistyö kanssanne on ollut luontevaa ja vaivatonta. Toivon, että panostuksenne kantaa hedelmää.

Erityiskiitos menee perheelleni. Kiitos tuesta ja kärsivällisyydestä viime vuoden aikana, jolloin olen ollut tavallistakin poissa-olevampi ja keskittynyt omiin ajatuksiini. Ilman teitä en olisi se, joka olen. Kiitos.

Jyväskylässä 2.5.2025

Olli-Pekka Salo